ANNOTATIONES CRITICAE

IN

ARISTOPHANIS

AVES ET PLUTUM

SCRIPSIT

I. M. VAN GENT.

καὶ γὰρ καὶ οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ κάουσιν ἐπ' ἀγαθῷ.

Xenoph. Anab. V. 8. 18.

Av. (ed. Tauchn. 1842).

Vs. 13. *ἢ δεινὰ νὼ δέδρακεν οὑκ τῶν ὀρνέων*
ὁ πινακοπώλης Φιλοκράτης μελαγχολῶν,
ὃς τώδ' ἔφασκε νῷν φράσειν τὸν Τηρέα,
τὸν ἔποφ', ὃς ὄρνις ἐγένετ' ἐκ τῶν ὀρνέων.

E v. 16. sanum sensum haud facile elicias. Deliramenta locutum esse Aristophanem parum credibile est. Nec tamen idcirco opus est, ut totum versum poetae abiudicemus. Vid. Mnem. II. 101. Nec enim, si cui manus vel crus ulcere laborat, statim totum membrum praecidet medicus dexter et prudens.

Inveterata sine dubio macula insidet vocabulis *ἐκ τῶν ὀρνέων*. Equidem crediderim Comicum his verbis indicare voluisse causam, qua avis factus fuerit Tereus. Fuse fabulam enarrat Ovidius Metam. VI, qui, missis reliquis, sic de Tereo v. 661:

Thracius ingenti mensas clamore repellit
vipereasque ciet Stygia de valle *sorores.*

Ipse enim, ut est apud Hom. Il. 9. 454:

στυγερὰς δ' ἐπεκέκλετ' Ἐρινῦς.

Interiectis aliis, quae ad nostram rem minus faciunt, sic pergit Ovidius:

Ille *dolore suo poenaeque cupidine velox*
vertitur in volucrem: cui stant in vertice cristae,
prominet immodicum pro longo cuspide rostrum.
Nomen *Epops* volucri: facies armata videtur.

Nemini igitur mirum accidet si poetae manum revocare et, abactis molestis avibus, scriptum fuisse contendero pro vitiosis ЄΚΤΩΝΟΡΝЄΩΝ, deleto articulo: ЄΞЄΡΙΝΥΩΝ:

— τὸν Τηρέα
τὸν ἔποφ', ὃς ὄρνις ἐγένετ' ἐξ Ἐρινύων.

I. e. Tereum, upupam, qui avis factus est a Furiis; quem Furiae fecerunt avem; qui prae furore in avem est conversus. Nam *converti in avem* Attice dicitur γίγνεσθαι ὄρνιν.

Vesp. 49. de Theoro:

ἄνθρωπος ὢν εἶτ' ἐγένετ' ἐξαίφνης κόραξ.

Omnino enim tenendum Graecis verbum γίγνεσθαι esse pro passivo verbo ποιεῖν sive πράττειν. Hinc Herodot. I, 1. τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων. Seriores demum usurpant vocabula μεταμορφοῦν et μεταμόρφωσις. Lucian. Asin. 11. Halc. I. de salt. 57. Athen. VIII. 334. C.

Nec aliter rem repraesentasse credibile est Sophoclem in *Tereo.* vid. Av. v. 100 et 281. ibiq. Schol. Talia veteres ταῖς Ἐρινύσι tribuere solebant. Eurip. Orest. 231. Virg. Aen. III. 331: *Scelerum Furiis agitatus Orestes.* Plenae exemplorum Tragicorum fabulae: ita quidem ut iocans Aristophanes Plut. 423. de Penia dicentem faciat Blepsidemum:

ἴσως Ἐρινύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας.

Erinyes autem nihil aliud sunt nisi *furor*, *dementia*, *furiata mens*, e mala conscientia orta.

Ceterum, quoniam γίγνεσθαι passivam significationem habet, praepositio ἐκ, cum genitivo iuncta, causam, originem, auctorem significat. Iam Homerus de Niobe in saxum conversa. Il. 24, 616:

ἔνθα (ἐν Σιπύλῳ), λίθος περ ἐοῦσα, θεῶν ἐκ κήδεα πέσσει.

Aeschyl. Prom. 506:

πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Choeph. 926:

ἦ κάρτα μάντις οὖξ ὀνειράτων φόβος.

Eurip. Phoen. 933:

ἐκ τοῦ δ' ἐμοὶ τόδ' ἦλθε καὶ τέκνῳ κακόν;

et mox v. 938. Menoeceus immolandus dicitur

παλαιῶν Ἄρεος ἐκ μηνιμάτων.

Med. 1281:

Ἰνὼ μανεῖσαν ἐκ θεῶν.

Scholia ad h. l. in alia omnia abeunt. Nec mirum. Scholiastae enim locum integrum non viderunt, utpote iam mature depravatum.

v. 39. οἱ μὲν γὰρ οὖν τέττιγες ἕνα μῆν' ἢ δύο
ἐπὶ τῶν κραδῶν ᾄδουσιν· Ἀθηναῖοι δ' ἀεὶ
ἐπὶ τῶν δικῶν ᾄδουσι πάντα τὸν βίον.

Ἄιδειν ἐπὶ τῶν κραδῶν recte dicitur: ᾄδειν ἐπὶ τῶν δικῶν non item. Periisse iocum puto et poetam non dedisse ΔΙΚΩΝ sed ΞΥΛΩΝ, quo revocato redit iocus. Hesych. ξύλον· πρῶτον βάθρον τὸ ἐν τῇ προεδρίᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ δικαστηρίῳ. Aristoph. Vesp. 89:

ἐρᾷ τε τούτου, τοῦ δικάζειν, καὶ στένει,
ἢν μὴ 'πὶ τοῦ πρώτου καθέζηται ξύλου.

Conf. Schol. ad h. l. Inest lepidus iocus et parallelismus vocabulis ἐπὶ τῶν κραδῶν et ἐπὶ τῶν ξύλων. Utrumque enim *lignum* significat. Hoc vero non tantum *lignum*, sed et *subsellium*, cui insidebant οἱ δικασταί. De gallo gallinaceo Nub. 1431. κἀπὶ ξύλου καθεύδεις. Ibid. 208.

ἐπεὶ δικαστὰς οὐχ ὁρῶ καθημένους;

sc. ἐπὶ τῶν ξύλων.

v. 1108. εἶτα πρὸς τούτοισιν ὥςπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε.
τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς ἀετόν.

Pro ἀετόν poeta scripsisse videtur ὑετόν, *contra pluviam*.

Templa enim ἐρέφειν solebant, quoniam antiquitus tecto carebant.

Aristoph. Av. 1237.

Ἴρ. Ὦ μῶρε, μῶρε, μὴ θεῶν κίνει φρένας
δεινάς, ὅπως μή σοι γένος πανώλεθρος
Διὸς μακέλλῃ πᾶν ἀναστρέψει Δίκη·
λιγνὺς δὲ σῶμα καὶ δόμων περιπτυχὰς
καταιθαλώσῃ σου Λικυμνίαις βολαῖς.

Quaenam sint istae Λικύμνιαι βολαί non assequor, nec quemquam facile intellecturum credo. Scholiastarum explicationes tantopere discrepant et fluctuant, ut nihil inde certi colligi possit. Poeta scripsisse videtur:

καταιθαλώσῃ σου βολαῖσι Λημνίαις.

Quibus significatur ὁ Διὸς κεραυνός in insula Lemno a Vulcano cudi solitus. Soph. Philoct. 974:

ὦ Λημνία χθών, καὶ τὸ παγκρατὲς σέλας
Ἡφαιστότευκτον κτέ.

Eurip. Troad. 92:

κεραυνίους βολὰς
λαβοῦσα πατρὸς ἐκ χερῶν κτέ.

Sic et in Anacreonteis XLV poeta Vulcanum Amorum s. Cupidinum sagittas fabricantem facit:

παρὰ Λημνίαις καμίνοις
τὰ βέλη τὰ τῶν ἐρώτων
ἐποίει λαβὼν σίδηρον κτέ.

Λήμνιον πῦρ memoratur Lysistr. 299.

v. 1729. Ἥρᾳ ποτ' Ὀλυμπίᾳ
τῶν ἠλιβάτων θρόνων
ἄρχοντα θεοῖς μέγαν
Μοῖραι ξυνεκοίμισαν
τοιῷδ' ὑμεναίῳ.

Purgavit locum et plerasque maculas abstersit Dawes. Misc. Crit. p. 246. Remanere tamen etiam nunc videtur, quo offenduntur, quibus sermonis sinceritas et concinnitas cordi est. Scripsisse suspicor Aristophanem:

Ἥρᾳ ποτ' Ὀλυμπίᾳ
τὸν ἠλιβάτων θρόνων
ἄρχοντα θεοῖς μέγαν κτέ.

Contrario modo corruptus est v. 1265.

Μηδέ τιν' ἱερόθυ-
τον ἀνὰ δάπεδον ἔτι
τῇδε βροτὸν θεοῖ-
σι πέμπειν καπνόν,

sed dudum sanatus a Cobeto Mnem. II, 105, revocata genuina lectione βροτῶν. Frequens corruptela est, qua et laborat Eurip. Hec. 266:

εἰ δ' αἰχμάλωτον χρή τιν' ἔκκριτον θανεῖν.

ubi scribendum αἰχμαλώτων.

Aristoph. Av. 1246.

ἄρ' οἶσθ' ὅτι Ζεύς, εἴ με λυπήσει πέρα,
μέλαθρα μὲν αὐτοῦ καὶ δόμους Ἀμφίονος
καταιθαλώσω πυρφόροισιν ἀετοῖς.

Δόμοι Ἀμφίονος significat urbem *Thebas*. Sophocl. Antig. 1134:

Κάδμου πάροικοι καὶ δόμων Ἀμφίονος.

Conf. Hom. Od. 11, 262. Horat. A. P. 394. Quod tamen quomodo hic usu veniat, nemo facile dixerit. Schol. ad h. l. Ἐκ Νιόβης Αἰσχύλου. ἐξέρριπται δὲ τὸ Ἀμφίονος ἐκ παρῳδίας. De quo loco consulendi sunt interpretes fragmm. Aesch.; praesertim tamen operae pretium est eximias scilicet admirari dapes, quibus nos beavit Pauwii stupor. Mihi vero locus corruptus esse videtur et Comico ob oculos fuisse puto Homerica Ὀλύμπια δώματα memorata Il. 1, 19. et alibi. Apprime tamen locus Aristophaneus factus esse videtur ad exemplum Il. 2, 414:

πρίν με καταπρηνὲς βαλέειν Πριάμοιο μέλαθρον
αἰθαλόεν.

Nec enim utitur poeta vulgaribus vocabulis Atticis, sed loquitur sermone epico, quapropter hic de tragoediae paroedia non cogitandum esse putaverim. Per corrupta ΔΟΜΟΥϹΑΜΦΙΟΝΟϹ pellucent genuina ΔΟΜΟΥϹΟΛΥΜΠΙΟΥϹ:

μέλαθρα μὲν αὐτοῦ καὶ δόμους Ὀλυμπίους.

Hesych. Ὄλυμπος· οὐρανός, θεοῦ (l. θεῶν) οἰκητήριον. — Ὀλύμπιος· οὐράνιος.

ANNOTATIONES

IN

PLUTUM.

v. 647. Γυν. καὶ ποῦ 'στιν; Καρ. ἐν τοῖς λεγομένοις εἴσει τάχα.

Obscura haec sunt nec facile intelligenda. In Scholiis quoque bona ita mixta sunt malis, ut nihil certi inde efficias et locum iam antiquitus parum intellectum fuisse colligas. Res sic sese habere videtur. Carionem omnia sese bona herae afferre professum rogat haec, ubinam istaec sint. Respondet ille: ἐν τοῖς λεγομένοις i. e. ἐν τοῖς ἐμοῖς λόγοις, (ut recte interpretatur Schol. Paris.), in iis quae a me dicuntur, in meis verbis. Sed omnino interpungendum erat post λεγομένοις; quod non perspexit Scholiasta, statim uno tenore sic pergens: γνώσῃ ἴσως. Unde manifesto colligitur eum locum non intellexisse. Nam τάχα h. l. non significat ἴσως, *fortasse*, sed ταχέως. *Actutum scies.* Av. 1389.

σὺ δὲ κλύων εἴσει τάχα.

Legendum igitur:

ἐν τοῖς λεγομένοις· εἴσει τάχα.

Schol. Dorv.: γνωρίσει ταχέως. Schol. Ven. Marc. γνώσῃ.

v. 797. Οὐ γὰρ πρεπῶδές ἐστι τῷ διδασκάλῳ,
ἰσχάδια καὶ τρωγάλια τοῖς θεωμένοις
προβαλόντ' ἐπὶ τούτοισιν ἐπαναγκάζειν γελᾶν.

Ad h. l. expediendum adhibendus est Schol. D'Orvillianus, cui lemma: ἐπὶ τούτοις· τοῖς θεαταῖς. Ad quae Hemsterhusius: » intellexit igitur ἐπὶ τούτοις, ob spectatores proiectas nugas avide diripientes; quod non probo." Recte: nam vo-

cabulis ἐπὶ τούτοις nullus sanus inest sensus. Ad vera ducet ipsum Schol. D'Orvill. lemma, cui licet depravato ipsa poetae manus inest. Fallor enim aut Aristophanes scripsit:

προβαλόντ', ἔπειτ' αὐτοὺς ἐπαναγκάζειν γελᾶν.

Vocabula autem ΕΠΕΙΤΑΥΤΟΥΣ facillime corrumpi potuerunt in ΕΠΙΤΟΥΤΟΙΣ, ut est apud Schol. D'Orv.

Frequens apud Atticos post participia est usus adverbii ἔπειτα. Acharn. 497:

μή μοι φθονήσητ', ἄνδρες οἱ θεώμενοι,
εἰ πτωχὸς ὢν, ἔπειτ' ἐν Ἀθηναίοις λέγειν
μέλλω κτέ.

Ceterum recte sese habet compositum ἐπαναγκάζειν, quod et legitur supra v. 533 et apud optimum quemque Atticum scriptorem.

Accusativus προβαλόντα post dativum τῷ διδασκάλῳ positum non habet quo offendantur intelligentes. Vid. Xenoph. Anab. I. 2, 1. 3, 5. et alibi sexcenties.

Tota res huc redit. Perstringit Aristophanes putida et insulsa nonnullorum Comicorum conamina, quibus spectatorum risum et benevolentiam captare studebant.

v. 800. Γυν. εὖ πάνυ λέγεις· ὡς Δεξίνικος οὑτοσί
ἀνίσταθ', ὡς ἁρπασόμενος τὰς ἰσχάδας.

Post irrita Bentleii et Hemsterhusii conamina, quibus difficultates, quibus locus premitur, expedire studuerunt, videant eruditi, num forte poeta dederit:

ὁ δὲ Δεξίνικος οὑτοσί κτέ.

ΟΔΕΔΕΞΙΝΙΚΟC perfacile abire potuerunt in ΩCΔΕΞΙΝΙΚΟC. Nam vulgata lectio ὡς — ἀνίστατο quomodo consistat, equidem cum Hemsterhusio non video. Humani quid ei accidisse tentanti: ἄλλως Δεξίνικος οὑτοσί, in promtu est et facile quisque summo viro condonabit.

v. 1112. Ἑρμ. — ὅτιὴ δεινότατα πάντων πραγμάτων
εἴργασθ'. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατ' ἐξ ἀρχῆς βλέπειν
ὁ Πλοῦτος, οὐδεὶς οὐ λιβανωτόν, οὐ δάφνην,
οὐ ψαιστόν, οὐχ ἱερεῖον, οὐκ ἄλλ' οὐδὲ ἓν
ἡμῖν ἐπιθύει τοῖς θεοῖς.

Satis frequenti errore genuinum *πράγματα* abiit in *πραγμάτων*. Tum pro *ἐπιθύει*, quod nihili est, levi mutatione scribendum *ἔτι θύει*; nam *ἔτι* coniunctum cum negatione, quae continetur praecedentibus, efficit *οὐκέτι*. Cum quibus egregie quadrant ea, quae respondet Carion:

μὰ Δί' οὐδέ γε
θύσει.

Nec aliter idem in eadem causa infra v. 1178:

θύειν ἔτ' οὐδεὶς ἀξιοῖ,

i. e. *οὐκέτι τις*. Eodem modo legitur supra v. 137:

ὅτ' οὐδ' ἂν εἷς θύσειεν ἀνθρώπων ἔτι,
οὐ βοῦν ἄν, οὐχὶ ψαιστόν, οὐκ ἄλλ' οὐδὲ ἕν.

CICERONIS LOCUS EMENDATUS.

Mendosus est Ciceronis locus in Oratione in Vatinium XI. 27. »Ut omnes intelligant te ne recte quidem facere sine scelere potuisse, quaero, quum lex esset aequa promulgata initio magistratus, multas etiam alias tulisses, exspectarisne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulum Clodianum, et posteaquam ille est reus factus statim tuleris *in eum*, QUI TUAM POST LEGEM REUS FACTUS ESSET: ut homo consularis exclusus miser puncto temporis spoliaretur beneficio et aequitate legis tuae?" In verbis »*in eum* QUI TUAM POST LEGEM cet." vitium inesse Ernestus ait, negat Orellius. Utri creditis, Quirites? Vera scriptura elici potest ex loco Ciceronis pro C. Rabirio Postumo VI. 14. »Glaucia solebat, homo impurus sed tamen acutus, populum monere, ut, quum lex aliqua recitaretur, primum versum attenderet: si esset: DICTATOR, CONSUL, PRAETOR, MAGISTER EQUITUM, ne laboraret; sciret nihil ad se pertinere: sin autem: QUICUMQUE POST HANC LEGEM, videret ne qua nova quaestione alligaretur." Viden quid Cicero scripserit? Nempe *statim tuleris:* QUICUMQUE TUAM POST LEGEM REUS FACTUS ESSET.

C. G. C.